

ZPRÁVA ZE ZAHRANIČNÍ CESTY¹

Název akce: Library Erasmus Staff Week, Libraries in a New Era: Challenges and Opportunities

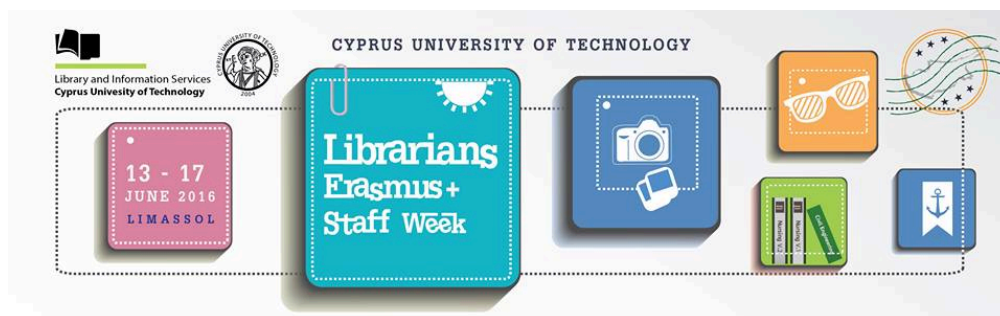
Místo konání: Cyprus University of Technology, Limassol

Datum: 12. – 19. 6. 2016

Web: <http://library.cut.ac.cy/en/erasmus>

Účastník: Mgr. Veronika Šlégllová

Pracoviště: Masarykova universita, Fakulta sociálních studií, Ústřední knihovna

Díky podpoře AKVŠ a ÚK FSS MU jsem se mohla účastnit stáže v rámci programu Erasmus pro knihovníky s podtitulem „Knihovny v nové éře: výzvy a možnosti“. Celý týden byl zaměřený zejména na možnosti inovací v akademických knihovnách, na předávání a sdílení „good practice“ napříč tématy a zejména na pohled do budoucna akademických knihoven.

¹ Cesta byla podpořena z prostředků AKVŠ a ÚK FSS MU.

Cíl a účel cesty

Mým cílem bylo sdílení „dobré praxe“ (good practice) s ostatními evropskými knihovníky a zároveň reprezentace naší knihovny a univerzity s příspěvkem o marketingu knihovny s důrazem na sociální síť Facebook.

Podle předem poskytnutých materiálů jsem očekávala vysoce odborný program s širokým zaměřením (od fungování managementu, přes služby výzkumníkům, OA, IG, aj.), velkou míru interaktivity, sdílení a porovnávání osvědčených postupů, ale také problematických aspektů při fungování fakultních a univerzitních knihoven.

Odvezla jsem si ale mnohem víc, než program a harmonogram sliboval.

Zajímavé příspěvky a postřehy

Úvodní příspěvek vedoucí výpůjčního oddělení (Erasmia Kola **Presenting the Library Services and Actions**) popisoval veškeré fungování knihovnických služeb a aktivit knihovny. Nový pro mě byl princip pracovních skupin na úrovni univerzity. Jedná se o rozsáhlou spolupráci mezi knihovníky, akademiky a studenty v rámci menších i větších pracovních skupin, které probírají a vypracovávají témata, jež se týkají jak univerzity, tak jednotlivců.

Dalším zajímavým zjištěním byla velká iniciativa knihovny v rámci digitalizace. Na prvním místě se snaží mít naprosto všechno elektronicky. To dokládají i čísla – 360.000 ebooků oproti 26.000 tištěným knihám. 12.000 elektronických časopisů oproti 28 tištěným. Knihovna má otevřeno i o víkendu, všechny soboty a neděle.

Koncept IG připravovali na základě výzkumu, který prováděli dva roky a téměř vše, co knihovna dělá, je podloženo kvalitními daty a výzkumem. Z výsledků vyšlo, že je nezbytné vzdělávání knihovníků v oblasti manažerských dovedností, leadershipu a schopností nezbytných pro realizaci výzkumů a publikaci jejich výstupů.

Plánují vyvinout software, který by sloučil všechny způsoby vykazování výzkumů a akademických odborných výstupů do repozitáře univerzity (tedy slučoval např. jak Scopus, tak WoS, tak Scholar) – tzv. Researcher ID, které plně podporuje také jejich rektorát.

Druhá prezentace (Athina Evagorou **Working as a team**) se věnovala podrobněji tématice pracovních skupin, zejména z pohledu marketingu. Část zaměstnanců univerzity a knihovny tvoří společně se studenty veškerý obsah pro sociální média, web a další propagační materiály. Na univerzitě vše probíhá jako kolektivní práce, kde je nezbytné slyšet co nejvíc názorů a pohledů na danou tematiku. Díky tomu vznikají komplexní kampaně, které přitáhnou pozornost většiny studentů. Paní Evagorou pracuje jako tzv. subject librarian. Jde o specifickou pozici knihovníka v rámci univerzity (fakulty), který se specializuje na konkrétní potřeby jak zaměstnanců, tak studentů v daných oblastech.

V Limassolu se „subject librarians“ střídají u pultu „Ask your librarian“ od 15:00 do 18:00, kde poskytuje služby každý den jiný knihovník, s jiným zaměřením (OA, IG, podpora výzkumu a závěrečných prací, databáze, atp.)

Příspěvek Marii Haraki (vedoucí akvizice) **Cyprus Academic Libraries Consortium** se věnoval zejména podstatné roli „subject librarian“ a komunikaci mezi akademiky, zaměstnanci a studenty. Tuto pozici má knihovna od roku 2011. Každý subject librarian má množství guidů, které se týkají seznamu zdrojů, nejlepších databází, knihovnických nástrojů, pravidel plagiátorství, citačních pravidel, atp. Více než 50% jejich činnosti je tzv. one-to-one support, kdy se knihovník věnuje konkrétnímu studentu. Díky tomu se IG stala nezbytnou v kurikulu univerzity, požadovanou jak studenty, tak akademiky. Zajišťují kolekce knih, designují výzkumné strategie, přístupy k databázím a snaží se o aktuálnost obsahu knihovny.

Pořádají osobní setkání se studenty. Chodí na konzultace s akademickými pracovníky, zejména na události kateder a snaží se se setkávat s akademiky na jejich půdě. V případech, kdy je to vhodné, přebírají roli studenta a navštěvují kurzy konkrétních akademických pracovníků. Sledují jejich publikace a odbornou činnost a hledají, v čem by jim mohli být nápomocni. Za nezbytnou považují spolupráci s vedením univerzity, která tyto aktivity intenzivně podporuje.

Co se týká PR, věnují se mu jak interně, tak externě. Pořádají semináře, školení a workshopy pro studenty, akademiky i zaměstnance.

V rámci tématiky vedení knihoven byl pro mě jedním z nejzajímavějších příspěvků **Library Quality Management** (Myroulla Akroteriatou, vedoucí Total Quality Management Office). „Quality“ ve smyslu plnění požadavků uživatelů a zpětné vazby od zaměstnanců. Hlavní důraz je kladen na tzv. empowerment = zodpovědnost za výsledky zaměstnanců a jejich osobní zaměření a iniciativu v rámci knihovny.

Nejvíce se zaměřují na uživatele, vize celé instituce univerzity a vize knihovny se musí slučovat s tím, co uživatelé opravdu potřebují (vše opět podložené daty). Podle paní Akroteriatou jsou akademické knihovny ve výhodě, protože mohou **předvídat** jak svůj vlastní vývoj, tak vývoj přání uživatelů. Zmínila také benchmarking jako nejlepší nástroj pro to, učit se od nejlepších s nejlepší praxí. Pro strategické plánování používají SWOT analýzu. Vlastní penzum dat neustále porovnávají s ostatními knihovnami jak v rámci Kypru, tak v rámci celého Řecka. Pracují s kvantitativní i kvalitativní metodologií a všechny jejich výstupy jsou veřejně přístupné v rámci projektu Libqual (www.libqual.org).

Tématikou další prezentace **Information Literacy program “Inhilatis”** (Fotini Nikolaidou, Subject Librarian; Mr. Michael Ktoris, Subject Librarian) byla informační gramotnost, kde jedna ze základních otázek na Kypru je, proč v ní studenti zaostávají? Autoři se přiklání k vysvětlení malé iniciativy středních škol (situace není jako v ČR, kde se podporuje chození do knihoven a čtení). Studenti chtějí mít kredity, ne dělat něco navíc. Dále není velká podpora rodičů (kteří byli vychovávaní ve stejném duchu, že knihy vlastně nejsou potřeba).

Proto se snaží dělat výzkumy v rámci malých skupin (např. 1 magistr, 2 bakaláři, 3 středoškoláci, 4 akademici) různými nástroji (dotazníky, experimenty, interview) a jak kvantitativní, tak kvalitativní analýzou. Také se hodně zaměřují na spolupráci akademiků a knihovníků. Proto vytvořili online nástroj (program Inhilatis), kde bude vše ohledně vyhledávání: jak hledat a najít; jak zpracovat a vyhodnotit informace; organizace dohledaných informací; využití bibliografie a vyhnutí se plagiátorství; vyhledávací strategie. Následně byly tyto kurzy práce s nástrojem zahrnuty do univerzitního kurikula.

Přednáška Petrose Artemi (IT oddělení knihovny) **Open Access – open minds** se věnovala klasické tématice zlaté a zelené cesty OA. Autor představil univerzitní repozitář KTISIS a všechna pravidla související s Budapešťskou deklarácí z roku 2002, Berlínskou deklarácí z roku 2003 a hlavně programu Horizon 2020.

Nadstavbová, a pro mě velmi cenná, byla přednáška Stamatiose Giannoulakise, která byla zároveň i pozváním na konferenci **ELPUB 2017 21th International Conference on Electronic Publishing**. Autor se zabýval zejména principy tzv. open science a vše co s ní souvisí. OA, otevřená data, otevřené zdroje a co mě velice zaujalo tzv. open peer review – možnosti sdílení publikací napříč akademickým i neakademickým virtuálním prostorem, a tím poskytnutí okamžité zpětné vazby. Dále také otevřená metodologie, kdy každý chápe, co chce výzkum sdělit a je jednoduše čitelný a srozumitelný pro širokou populaci.

V rámci problematiky otevřených dat poukazyval na vizi budoucnosti, kdy data jednotlivých výzkumníků může bez omezení každý zkopírovat, konzultovat a posílat dál. Za nedílnou součást otevřené vědy považuje roli komunity.

S tím podle něj souvisí i nové a nezbytné schopnosti knihovníků, kterými jsou např. data management. Webové stránky se připravují.

Poslední den byl věnovaný prezentacím jednotlivých účastníků programu Erasmus a jejich knihovnám. Zde se zaměřím hlavně na informace, které pro mě byly netradiční, inovativní a přínosné:

- 1) Ústřední knihovna Polytechnické university ve Valencii nepokutuje svoje uživatele. Pouze vydá lokální blok, pokud nejsou knihy vráceny včas. Místo toho pořádají akci „Solidarity: fines for food“ – kdy za 1 kg jídla, které přinesou do potravinové banky, je prominuto 15 dní z pokuty.
- 2) Knihovna Univerzity aplikovaných věd ve švýcarském Churu vytvořila speciální online nástroj pro všechny studenty, aby měli veškeré informace stále dostupné. Na platformě studenti najdou jak doporučení v rámci informační gramotnosti, tak citací, psaní závěrečných prací, atp.
- 3) Na italské University of Ferrara funguje knihovna v rámci Evropského dokumentačního centra. To spolupracuje s 10 univerzitními knihovnami a zajišťuje kvalitní povědomí o evropském integračním procesu. Například pořádá evropské debaty a další aktivity spojené s pozitivní propagací EU.
- 4) Veřejná knihovna Thomase Mora v Belgii funguje jako místo pro setkávání. Jde o prostor, který se může přeměňovat, na jakékoliv zázemí uživatelé potřebují. Všechn nábytek je na

kolečkách, aby se místo dalo přeměnit v koncertní síň nebo divadelní prostor. Funguje na principu studenti studentům.

- 5) Knihovna v portugalském městě Braga je napůl univerzitní a napůl veřejná. Spolupracuje například s místními věznicemi, kdy odsouzení provádějí svoje veřejně prospěšné práce právě v knihovně. Dalším projektem, na kterém se knihovna podílí, je vrácení použitých knih zpět do oběhu. Lidé přinesou například staré pohádky a knihovníci je roznáší po dětských odděleních nemocnic. Primární je zde komunita a její udržování.
- 6) Nová pozice „subject librarian“ byla zavedena také na Univerzitě sportu v Litvě.
- 7) V Západočeské univerzitě v Plzni organizují promítání v knihovně, půjčují deskové hry a také u nich fungují noční studovny, kde se studenti (zejména o zkuškovém) mohou učit nerušeně celou noc.
- 8) V knihovně na univerzitě v britském městě Readingu mají otevřeno 24/7. Studenti mají k dispozici studentského poradce, který je provede vším, co potřebují jak od knihovny, tak v rámci studia. Mají dvě speciální zóny: „silent zone“ je klasická tichá zóna, kde se nesmí hovořit; ovšem „quiet zone“ se vyznačuje tím, že se zde smí šeptat.

V našem příspěvku „Good Practice: How to Be Closer“ jsme se, po představení MU, FSS a zajímavostí v naší knihovně, věnovaly naší vizi, kterou se snažíme, jako jedním z hlavních kanálů, šířit právě na Facebooku. Zmínila jsem hlavní myšlenku **knihovny jako přítele** (vzhledem k tomu, že Facebook funguje na principu přidávání přátel a kontaktů) a uvedla příklady kampaní, které nám fungovaly a byly studenty dobře přijaté. V některých knihovnách, které se stáží zúčastnily, totiž stále figuruje přesvědčení, že FB je informačním kanálem a měl by studenty hlavně edukovat o tom, co je v knihovnách nového, jaké databáze nebo časopisy jsou zrovna nakoupeny, atp. Proto jsem se ve svém příspěvku snažila vysvětlit, jak jinak FB funguje a co hlavně uživatelé na svých zdech rádi vidí. Díky tomu se rozběhla zajímavá diskuse jak o FB, tak o jedné z našich kampaní, tzv. Amnesty Day, kdy jeden den v roce odpouštíme všem studentům, všechny pokuty, pokud donesou knihy zpět do knihovny.

Celkové zhodnocení

Z Limassolu si odvážím dojem, že lze dělat kvalitní knihovnickou práci, která je podložená daty a přitom blízko ke studentům a uživatelům. Že lze spolupracovat napříč univerzitou a že jednou z možných cest k novým nápadům je ptát se širokého spektra uživatelů (akademiků, studentů i zaměstnanců).

V knihovně na technologické univerzitě na Kypru přistupují k inovacím nesmírně precizně – ať už rozsáhlým sběrem a analýzou dat, tak přístupem ušitým na míru každému jednotlivému studentu. Díky jejich nápadům a ověřeným nástrojům se můžeme u nás v knihovně MU FSS inspirovat a pokusit se alespoň některé z výborně fungujících oblastí zavést u nás.

Velmi zajímavou je pro mě pozice „subject librarian“, která není jen v knihovně v Limassolu, ale v rámci Evropy i světa začíná být už relativně běžnou. Tematické zacílení jednotlivých knihovníků a jejich spolupráce se studenty na konkrétní problematice, by mohla v naší knihovně přinést další potřebnou inovaci.

Velice mě inspirovala Maria Haraki, která při jednom z coffee breaků řekla „*searching information is an art*“. Pro knihovníky a knihovnice na Kypru to tak opravdu je. Svojí práci se věnují tak pečlivě a opravdově, jako by byli umělci, kteří tvoří umělecká díla. Protože vyhledávání a hlavně kvalitní předávání informací v relevantní podobě podle mého názoru opravdu uměním je.

Na závěr mě nesmírně potěšil zápal mezi knihovníky napříč celou Evropou. Jejich chuť dělat věci lépe, poskytovat ty nejlepší služby a také je propagovat, mi dodala jak další motivaci pro práci v naší knihovně, tak i osobní pocit sounáležitosti v rámci evropské knihovnické komunity.

